ৰচনাধর্মী প্রশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্রশ্ন ১ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব আলোচনাত কি কি দিশ অন্তর্ভুক্ত হৈ আছে সেই বিষয়ে উদাহৰণসহ এটি প্রবন্ধ যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ ক্রিয়াৰ বাচ্যৰ পৰিপ্রেক্ষিতত অসমীয়া বাক্যক কেইটা ভাগত ভগাব পাৰি? প্রতিবিধ বাক্যৰে উদাহৰণসহ বিশ্লেষণ কৰক।

প্রশ্ন ৩ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ সদর্থক (positive) বাক্যক নঞর্থক (negative) বাক্যলৈ কেনেদৰে নিব পাৰি উদাহৰণ সহ বুজাই লিখক।

*** ***** ***

অনুঃ); বৰপেটা ঃ বাণীকান্ত কাকতি জন্ম শতবার্ষিকী উদ্‌যাপন সমিতি (প্রথম প্রকাশ ১৯৪১)।

২) কোঁৱৰ, অর্পণা (২০০৮); *ভাষাবিজ্ঞান উপক্রমণিকা;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৩) গোস্বামী, উপেন্দ্রনাথ (১৯৯৭); *অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ;* গুৱাহাটী ঃ মণি-মাণিক প্রকাশ।

৪) গোস্বামী, উপেন্দ্রনাথ (১৯৯৫); *অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ-কথা;* গুৱাহাটী ঃ মণি-মাণিক প্রকাশ।

৫ গোস্বামী, গোলোকচন্দ্র (১৯৯৯); *অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৬) গোস্বামী, গোলোকচন্দ্র (২০০৩); *অসমীয়া ব্যাকৰণৰ প্রৱেশ;* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৭) গোস্বামী, গোলোকচন্দ্র (১৯৯৬); *অসমীয়া বর্ণপ্রকাশ,* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৮) দত্ত বৰুৱা, ফণীন্দ্র নাৰায়ণ (২০০৬); *আধুনিক ভাষাবিজ্ঞানৰ পৰিচয়;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৯) দত্ত বৰুৱা, ফণীন্দ্র নাৰায়ণ (২০০৬); *প্রয়োগ ভাষাবিজ্ঞানৰ ৰূপৰেখা;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

১০) পাদুন, নাহেন্দ্র (সম্পাঃ)(১৯৯৩); *ভাষাৰ তত্ত্বকথা;* গুৱাহাটী ঃ বাণী মন্দিৰ।

১১) পাটগিৰি, দীপ্তি ফুকন (১৯৯১); *ভাষাতত্ত্ব;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

১২) ভৰালী, দেবানন্দ (১৯৯৩); *অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

১৩) মেধি, কালিৰাম (১৯৯৯); *অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব;* গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

ইংৰাজী গ্রন্থ ঃ

১৪) Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax.* Cambridge Mass.: MIT

১৫) Chomsky, N. (2002). *Syntactic Structure.* Barlin: Walter de Gruyter GmbH & Co. KG.

১৬) Crystal, D. (1997). *The Encyclopedia of Language*. Cambridge: CUP.

১৭) Hockett, C. F. (1970). *A Course in Modern Linguistics*. New Delhi: Oxford & IBH Publishing Co. Pvt. Ltd.

১৮) Kakati, B. (2007). *Assamese : Its Formation and Development.* Guwahati: Lawyers Book Stall.

১০.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ তিনিটা — (ক) সৰল বাক্য (খ) যুগ্ম বাক্য (গ) জটিল বাক্য।

২ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ (১) তেখেত শিক্ষক, (২) উমানন্দ ব্রহ্মপুত্রৰ মাজত অৱস্থিত।

৩ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ক্রিয়াপদটো নিত্য বর্তমান কাললৈ পৰিৱর্তন কৰি তাৰ পিছত ক্রিয়াৰ আগত

ব্যক্তিবোধক, স্থানবোধক আৰু কালবোধক সর্বনামৰ তলত দেখুওৱাৰ দৰে সলনি ঘটে।

ব্যক্তিবোধক সর্বনাম		**স্থানবোধক সর্বনাম**		**কালবোধক সর্বনাম**	
প্রত্যক্ষ উক্তি	*পৰোক্ষ উক্তি*	*প্রঃ উঃ*	*পঃ উঃ*	*প্রঃ উঃ*	*পঃ উঃ*
মই/আমি	তেওঁ/তেওঁলোক	ইয়াত	তাত	আজি	সেইদিনা
তুমি/তোমালোক	ঐ	এই ঠাইত	সেই ঠাইত	কালি	আগদিনা
তই/তহঁত	ঐ	তাত	তাত		
সি/তাই/সিহঁত	ঐ	তালৈ	তালৈ	কাইলৈ	পিচদিনা
এখেত/তেখেত	তেখেত	তাৰ	তাৰ	তেতিয়া	তেতিয়া
এওঁ/তেওঁ	তেওঁ	তাৰপৰা	তাৰপৰা	সেইসময়ত	সেইসময়ত

এইখিনিতে এটা কথা মনত ৰাখিবলগীয়া যে, উত্তম পুৰুষ আৰু মধ্যম পুৰুষৰ সর্বনামক যদি প্রত্যক্ষ সম্বোধন কৰি কথা কয়, তেনেহ'লে পৰোক্ষ উক্তিলৈ নিওঁতে সেই সর্বনামৰ পুৰুষৰ সলনি নঘটে। যেনে—

প্রত্যক্ষ উক্তি ঃ হৰিয়ে কৈছিল, "মই কেতিয়াও স্কুল খতি নকৰোঁ।"

পৰোক্ষ উক্তি ঃ হৰিয়ে কৈছিল বোলে, সি কেতিয়াও স্কুল খতি নকৰে।

নাইবা, হৰিয়ে কেতিয়াও স্কুল খতি নকৰে বুলি কৈছিল।

প্রত্যক্ষ উক্তি ঃ হৰিয়ে মোক ক'লে, "তুমি কাইলৈ তালৈ যাব লাগিব।"

পৰোক্ষ উক্তি ঃ হৰিয়ে মোক ক'লে বোলে পিচদিনা মই সেই ঠাইলৈ যাব লাগিব।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ গাঁথনিক দিশৰপৰা অসমীয়া বাক্যক কেইটা ভাগত ভগাব পাৰি আৰু কি কি?

.....

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ অসমীয়া ভাষাত ক্রিয়াপদ উহ্য হৈ থকা দুটা সৰল বাক্যৰ উদাহৰণ দিয়ক।

.....

প্রশ্ন নং ৩ ঃ অসমীয়া ভাষাত সাধাৰণ ভৱিষ্যত কালৰ ক্রিয়া থকা বাক্য কেনেদৰে নঞৰ্থক বাক্যলৈ পৰিৱর্তিত কৰিব পাৰি?

.....

প্রশ্ন নং ৪ ঃ সাধাৰণ নির্ণয়াত্মক সাৰ বাক্যক প্রশ্নবাচক বাক্যলৈ পৰিৱর্তন কৰাৰ তিনিটা নিয়ম উল্লেখ কৰক।

.....

ক'ৰ পৰা অহা হ'ল?

এনেবোৰ বাক্যত কর্তা উহ্য আছে, কর্ম নাই আৰু ক্রিয়া অকর্মক অথচ ইহঁতে বাক্যত মুখ্য ভূমিকা গ্রহণ কৰিছে।

- কর্তৃ ভাববাচ্যৰ বাক্য ঃ কর্তৃ ভাববাচ্যৰ বাক্যত মনৰ ভাবটো কর্তাৰূপে প্রকাশ পায়। অসমীয়া ভাষাৰ জতুৱা যৌগিক ধাতুৰ সহযোগত এনে কর্তৃ ভাববাচ্যৰ বাক্য গঠন কৰিব পাৰি। যেনে—

  তাইৰ কপাল ফুলিছে।

  চাকৰি পাই ৰবীনৰ মনত আনন্দ লাগিছে।

  পৰীক্ষাত বেয়া কৰি তাৰ বেজাৰ লাগিছে।

  ওপৰৰ বাক্যকেইটাত কপাল ফুলিছে, আনন্দ লাগিছে, বেজাৰ লাগিছে — এই বাক্যখণ্ড কেইটাত কপাল, আনন্দ, বেজাৰ আদি শব্দ যৌগিক ক্রিয়া পদৰ একোটা অংশহে। ইহঁতক কর্তা যেন ভাব হয় যদিও আচলতে কর্তা নহয়। সেই কাৰণে এই বাক্যকেইটাক কর্তৃ ভাববাচ্যৰ বাক্য বুলি কোৱা হৈছে।

- কর্ম ভাববাচ্যৰ বাক্য ঃ বাক্যত ব্যৱহৃত কিছুমান পদ ওপৰে ওপৰে চালে কর্ম যেন লাগে, কিন্তু প্রকৃততে কর্ম পদ নহয়, কর্ম পদৰ ভাবহে প্রকাশ কৰে তেনে বাক্যবোৰকে কর্ম ভাববাচ্যৰ বাক্য বুলি ধৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে — অসমীয়া ভাষাত ৰ'দ দিছে, বৰষুণ দিছে, গাজনি মাৰিছে, বতাহ বলিছে আদি যৌগিক ধাতুৰ ক্রিয়াৰূপ। এই ধাতুবোৰৰ সংযোগত যিবোৰ বাক্য গঠন কৰা হয়, সেই বাক্যবোৰত কর্ম পদ নাথাকে। কিন্তু যৌগিক ধাতুৱে কর্মপদৰ দৰে কাম কৰে আৰু ধাতুৰ অর্থই প্রধান হয়। এনে বাক্যবোৰক কর্ম ভাব বাচ্যৰ বাক্য বুলি কোৱা হয়। যেনে—

  আজি বৰ ৰ'দ দিছে।

  কালি জোৰেৰে বতাহ বলিছিল।

  কালি ভীষণ বৰষুণ দিছিল।

ওপৰৰ আলোচনাত আমি বাক্যৰ গাঁথনিক দিশৰ পৰা, বাক্যত ক্রিয়াই প্রকাশ কৰা ভাবৰ দিশৰ পৰা আৰু বাক্যত কর্তা, কর্ম অথবা ক্রিয়াই লাভ কৰা প্রাধান্যৰ দিশৰ পৰা কৰা অসমীয়া ভাষাৰ বাক্যৰ শ্রেণীবিভাগৰ বিষয়ে পঢ়িলোঁ। ইয়াৰ বাহিৰেও আন দিশৰ পাৰও বাক্যৰ প্রকাৰ ভেদ কৰিব পাৰি। যেনে— বিবৃতিমূলক বাক্য, প্রত্যক্ষ উক্তিমূলক বাক্য, আৰু পৰোক্ষ উক্তিমূলক বাক্য।

- **বিবৃতিমূলক বাক্য ঃ** ৰচনা, প্রবন্ধ, প্রতিবেদন আৰু জ্ঞান-বিজ্ঞানৰ আলোচনা আদিত প্রয়োগ হোৱা বাক্যক সাধাৰণত বিবৃতিমূলক বাক্য বোলে। গল্প, উপন্যাসতো বিবৃতিমূলক বাক্য পোৱা যায়। এই বাক্যতত্ত্বৰ আলোচনাতো আপোনালোকে বিবৃতিমূলক বাক্যকে পঢ়ি আছেহঁক।
- **প্রত্যক্ষ উক্তিমূলক বাক্য ঃ** কথা বতৰা পাতোঁতে এজন ব্যক্তিয়ে আন এজনক যি ধৰণে কথা কয়, ঠিক সেই ধৰণেই যদি কোৱা বা লিখা হয়; তেনেহ'লে, এনে বাক্যক প্রত্যক্ষ উক্তি

ক্রিয়া বিশেষণ থকা সদর্থক সাৰ বাক্যক নঞৰ্থক বাক্যলৈ পৰিৱর্তন কৰাৰ নিয়মো একে ধৰণৰ। বাক্যত যদি অনিশ্চয়তা বা পৰিমাণসূচক ক্রিয়া বিশেষণ থাকে তেতিয়াহ'লে নঞৰ্থক বাক্যত সিহঁতৰ মূল শব্দৰূপত (-ও) যোগ হয় অথবা সিহঁতৰ ঠাই (-ওঁ) প্রত্যয়ান্ত অন্য ক্রিয়া বিশেষণে দখল কৰে। যেনে—

মই কেতিয়াবা তালৈ যাওঁ > মই কেতিয়াও তালৈ নাযাওঁ।

সি অলপ বুজিছে > সি অলপো বুজা নাই।

প্রশ্নবাচক বাক্য গঠন কৰিবলৈ হ'লে সাধাৰণ নির্ণয়াত্মক সাৰ (Kernal) বাক্যত তিনিটা উপায় অৱলম্বন কৰা দেখা যায়—

(১) সুৰ লহৰৰ পৰিৱর্তন

(২) প্রশ্নবোধক প্রত্যয় 'নে', 'নেকি' বা 'জানো'ৰ সংযোগ, আৰু

(৩) 'ক' -ৰে আৰম্ভ হোৱা সর্বনাম বা ক্রিয়া বিশেষণৰ ব্যৱহাৰ।

সুৰ লহৰৰ সংযোগ ঘটাই এটা নির্ণয়াত্মক বাক্যক প্রশ্নবোধক বাক্যলৈ ৰূপান্তৰ কৰিব পাৰি। যেনে—

(ক) তুমি আহিবা। (নির্দেশাত্মক)

(খ) তুমি আহিবা? (প্রশ্নসূচক)

ইয়াৰ দ্বিতীয় বাক্যটোত 'আহিবা' বুলি কওঁতে সুৰ নিম্নগামী হৈ এটা দীর্ঘ বিৰামৰ সূচনা কৰিছে। মাতৃভাষীয়ে অন্তৰানুভূতিৰ সহায়ত বাক্য দুয়োটাৰে অর্থ সুকীয়া সুকীয়াকৈ বুজি ল'ব পাৰে।

নির্ণয়াত্মক বাক্যৰ ক্রিয়াৰ শেষত 'নে' বা 'নেকি' প্রশ্নবাচক প্রত্যয় সংযোগ কৰি প্রশ্নবাচক বাক্য গঠন কৰা হয়। এনে বাক্যৰ উত্তৰ সদায় 'হয়' বা 'নহয়' হয়। যেনে—

(ক) সি তালৈ যাব নেকি?

(খ) তেওঁ কিতাপখন পঢ়িলেনে?

কেতিয়াবা আকৌ 'নে' ৰ ঠাইত 'জানো' ব্যৱহাৰ কৰিও প্রশ্নবাচক বাক্য গঠন কৰা হয়। যেনে—

(ক) সি তালৈ যাব জানো?

(খ) তেওঁ জানো কিতাপখন পঢ়িলে?

- **কর্তা বা কর্মৰ প্রাধান্যৰ ভিত্তিত, অর্থাৎ বাচ্য ভিত্তিক শ্রেণীবিভাজন ঃ** বাক্যত কেতিয়াবা কর্তা, কেতিয়াবা কর্ম আৰু কেতিয়াবা ক্রিয়াৰ কথাই মুখ্যভাৱে ক'বলগীয়া বা প্রকাশ কৰিবলগীয়া হয়। ইয়াকে বাচ্য (voice) বোলে। বাচ্য মানে ক'বলগীয়া। বাচ্যৰ পৰিপ্রেক্ষিতত অসমীয়া ভাষাৰ বাক্যক তিনিটা ভাগত ভাগ কৰা যায় বুলি ইতিমধ্যেই উল্লেখ কৰি অহা হৈছে। এতিয়া প্রতিবিধ বাচ্যৰ বিস্তৃত আলোচনা কৰা যাওক—

  ➢ *কর্তৃবাচ্যৰ বাক্য ঃ* যি বাক্যত কর্তাই মুখ্যস্থান গ্রহণ কৰে আৰু কর্তাই কাৰ ওপৰত কেনেকৈ, কি কাৰণে, কিহৰ সহায়ত কোনো কার্য সম্পাদন কৰে সেই কথাই প্রধান

ইয়াত প্রধান বাক্য হ'ল 'ৰামে ক'লে'; তেওঁ কি ক'লে সেইটো অর্থাৎ 'যে এইবাৰ পৰীক্ষাৰ ফলাফল ভাল হ'ব' ইয়াৰ গৰ্ভত সোমাই আছে। এনে জটিল বাক্যত মুখ্য বাক্যক ধাৰক বাক্য (matrix clause) আৰু গৰ্ভস্থ উপবাক্যক গৰ্ভ উপবাক্য (embedded clause), সংক্ষেপে গৰ্ভবাক্য বুলিব পাৰি। যেনে—

যিহেতু সময় মতে বৰষুণ হৈছে, গতিকে এইবাৰ খেতি ভাল হ'ব।

❍ জটিল বাক্যৰ প্রকাৰভেদ ঃ জটিল বাক্যৰ অপ্রধান উপবাক্যৰ প্রকৃতিলৈ চাই জটিল বাক্যক তিনিটা উপভাগত ভাগ কৰা যায়—

(ক) বিশেষণীয় উপবাক্য (Adjectival clause)

(খ) ক্রিয়া বিশেষণীয় উপবাক্য (Adverbial clause)

(গ) বিশেষ্য উপবাক্য (Noun clause)

(ক) বিশেষণীয় উপবাক্য ঃ কেতিয়াবা জটিল বাক্যৰ কোনো এটা উপবাক্যই প্রধান বাক্যৰ কোনো এটা শব্দৰ বিষয়ে সবিশেষ বর্ণনা কৰে। অসমীয়াত খুব সম্ভৰ ইংৰাজী বাক্যৰীতিৰ প্রভাৱত এনে বাক্যৰীতিৰ প্রচলন হৈছে। উদাহৰণস্বৰূপে— মই এটা কবিতা পঢ়িলোঁ, যিটো মই কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰোঁ। ইয়াত 'যিটো কেতিয়াও পাহৰিব নোৱাৰোঁ' উপবাক্যই প্রধান বাক্যৰ কর্মৰ স্থানত থকা বিশেষ্য 'কবিতা'ৰ গুণাগুণ বর্ণনা কৰিছে।

(খ) ক্রিয়া বিশেষণীয় উপবাক্য ঃ কেতিয়াবা মুখ্য বাক্যত থকা কোনো ক্রিয়া বিশেষণৰ বিষয়ে অধিক স্পষ্টকৈ ক'বৰ বাবে একোটা উপবাক্যৰ সংযোগ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে — তাই ইমান খৰকৈ কথা কয় যে একো বুজিবই নোৱাৰি। বাক্যটোত 'যে একো বুজিবই নোৱাৰি' উপবাক্যই তাইৰ কথা কোৱাৰ ধৰণটোৰ কথা বাখ্যা কৰিছে। এনে ধৰণৰ ক্রিয়াৰ কাম কৰাৰ ধৰণৰ বিষয়ে বহলাই কোৱা উপবাক্যক ক্রিয়া বিশেষণীয় উপবাক্য বোলে।

(গ) বিশেষ্য উপবাক্য ঃ কেতিয়াবা জটিল বাক্যত থকা কোনো উপবাক্যই প্রধান বাক্যত থাকিবলগীয়া অথচ উহ্য থকা কোনো বিশেষ্যৰ ঠাই পূৰণ কৰে। যেনে— সি এটা কথা জানে। — এই বাক্যটোত কর্ম হ'ল 'এটা কথা'। ই কর্তাৰ অভিপ্রায়ৰ কথা স্পষ্টকৈ প্রকাশ কৰা নাই। অভিপ্রায় স্পষ্ট কৰিবলৈ হ'লে কর্ম 'এটা কথা' শব্দগুচ্ছৰ সলনি এটা উপবাক্য ব্যৱহাৰ কৰিব লাগিব। তাকে কৰিলে আমি পাম — সি জানে যে আজিকালি চাকৰি পোৱা বৰ টান। — ইয়াত 'যে আজিকালি চাকৰি পোৱা বৰ টান' উপবাক্যটোৱে 'সি' কি জানে সেই বিষয়ে আভাস দিছে। প্রধান উপবাক্যটোত সি কি ভাবে সেই বিষয়ে স্পষ্ট উল্লেখ নাই। 'যে আজিকালি চাকৰি পোৱা বৰ টান' উপবাক্যই প্রধান উপবাক্যৰ কর্ম (এটা কথা)ৰ স্থান পূৰণ কৰিছে। এনে ধৰণৰ পৰিপূৰকৰ কাম কৰা উপবাক্যক বিশেষ্য উপবাক্য বোলে।

কর্তা + কর্ম + কৰণ + নিমিত্ত + ক্রিয়া — যদুৱে মধুক গাড়ীৰে গুৱাহাটীলৈ আনিছে।

কর্তা + অপাদান + কর্ম + ক্রিয়া — যদুৱে বাটৰ পৰা মধুক মাতিছিল।

কর্তা + কর্ম + অধিকৰণ + ক্রিয়া — ৰামে মধুক ঘৰত বিচাৰিছিল।

অৱশ্যে কেতিয়াবা কর্তাহীন, কর্মহীন আৰু ক্রিয়াহীন সৰল বাক্যও দেখিবলৈ পোৱা যায়। ইয়াত সাধাৰণতে দুটা শ্রেণীৰ শব্দগুচ্ছ থাকে — বিশেষ্য শব্দগুচ্ছ আৰু ক্রিয়া শব্দগুচ্ছ। সাধাৰণতে কর্তা আৰু ক্রিয়াপদযুক্ত বাক্যসমূহক পূর্ণবাক্য বুলি ধৰা হয়। যেনে—

(১) মই কিতাপ পঢ়োঁ।

(২) সি কেতিয়া ঘৰলৈ যাব?

অসমীয়াত ক্রিয়াপদ উহ্য হৈ থকা সৰল বাক্যও পোৱা যায় —

(১) দিছপুৰ অসমৰ ৰাজধানী।

(২) ব্রহ্মপুত্র অসমৰ এখন ডাঙৰ নদী।

কেতিয়াবা আকৌ এটা মাত্র শব্দইও অসমীয়া সৰল বাক্যৰ অর্থ বহন কৰে। যেনে—

(১) আহাঁ।

(২) গৈছোঁ।

(৩) এৰা।

(৪) হয়।

এইবোৰ দেখাত একোটা শব্দ মাত্র যেন লাগে; কিন্তু প্রকৃততে এইবোৰৰ প্রতিটোৰে আঁৰত একোটা পূর্ণ বাক্য লুকাই আছে। ওপৰৰ (১) আৰু (২) ৰ সম্প্রসাৰিত বাক্য ৰূপ হ'ব ক্রমে—

(১) তুমি আহাঁ, আৰু

(২) মই গৈছোঁ।

একেদৰে (৩) আৰু (৪) ৰ সম্প্রসাৰিত বাক্য ৰূপ হ'ব ক্রমে—

(৩) এৰা, কথাটো হয়; আৰু

(৪) হয়, কথাটো হয়।

অসমীয়াত এনে ধৰণৰ এক শব্দীয় বাক্যৰ প্রয়োগ আমি প্রায়েই কৰি থাকোঁ, য'ত কেতিয়াবা উদ্দেশ্য উহ্য থাকে (উদাহৰণ ১ আৰু ২), নাইবা কেতিয়াবা উদ্দেশ্য আৰু বিধেয় দুয়োটাই উহ্য থাকে আৰু অন্য কোনো শব্দই (উদাহৰণ ৩, ৪) সিহঁতৰ অস্তিত্ব বহন কৰে।

➢ *যুগ্ম বা যৌগিক বাক্যঃ* দুই বা ততোধিক সৰল বাক্য কোনো সংযোজক বা বিযোজক অব্যয়ৰ সহায়ত লগ লগাই বাক্য গঠন কৰা হয়। তলৰ বাক্যকেইটালৈ চোৱা যাওক—

(ক) মা আহিল।

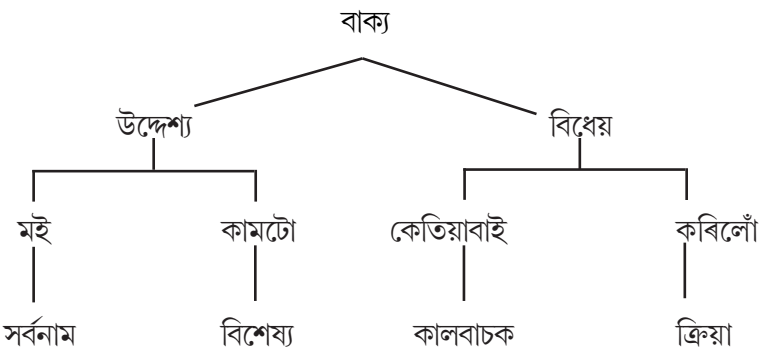
(খ) তেওঁ বাইদেউক বহুত বুজালে।

১০.৩ অসমীয়া ভাষাৰ বাক্যতত্ত্ব

অসমীয়া বাক্যতত্ত্বৰ আলোচনাৰ পৰিধি অতিশয় বিশাল। ভাষাৰ ধ্বনিতাত্ত্বিক, বৰ্ণতাত্ত্বিক আৰু ৰূপতাত্ত্বিক বিশ্লেষণতকৈ বাক্যতাত্ত্বিক বিশ্লেষণ আপেক্ষিকভাৱে জটিল আৰু অধিক গুৰুত্বপূৰ্ণ। ১৯৫৭ চনত মাৰ্কিন বাগ্‌বিজ্ঞানী নোৱম চমস্কী (Noam Chomsky)-ৰ *Syntactic Structure* খনৰ প্ৰকাশে ভাষাৰ বাক্য বিশ্লেষণৰ ক্ষেত্ৰত নতুন দিগন্তৰ সূচনা কৰে। এই বিষয়ে ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে। অসমতো প্ৰথম স্তৰত, দেৱনন্দ ভৰালী (১৯১২), কালিৰাম মেধি (১৯৩৬), বাণীকান্ত কাকতি (১৯৪১) প্ৰমুখ্যে ভাষাচিন্তাবিদসকলে ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানৰ দৃষ্টিকোণৰ পৰা অসমীয়া ভাষাৰ তাত্ত্বিক আলোচনাৰ দিশ মুকলি কৰে। পাছৰ ফালে উপেন্দ্ৰনাথ গোস্বামী আৰু গোলোকচন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে ঐতিহাসিক ভাষাবিজ্ঞানৰ প্ৰান্তৰেখাত থাকি বৰ্ণনাত্মক ভাষাবিজ্ঞান চৰ্চাৰ বাট মুকলি কৰে কিন্তু বাক্যতত্ত্বৰ আলোচনা তেওঁলোকৰ হাতত তেনেই সংক্ষেপ। পৰৱৰ্তী কালছোৱাত ফণীন্দ্ৰ নাৰায়ণ দত্তবৰুৱাৰ *আধুনিক ভাষাবিজ্ঞান পৰিচয়* আৰু অৰ্পণা কোঁৱৰৰ *ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমণিকা* গ্ৰন্থত সন্নিৱিষ্ট বাক্যতত্ত্বৰ আলোচনা উল্লেখযোগ্য।

বাক্যতত্ত্বৰ আলোচকসকলে বাক্যৰ দুটা বৃহৎ ভাগৰ কথা কৈ আহিছে। এটা হৈছে— উদ্দেশ্য আৰু আনটো হৈছে বিধেয়। অসমীয়া ভাষাৰ বাক্যতো উদ্দেশ্য আৰু বিধেয় — এই দুটা ভাগত ভাগ কৰিলে তলত দেখুওৱাৰ দৰে পোৱা যায়—

চিত্ৰ ১০.১ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ বাক্যৰ ভাগ

ওপৰৰ বাক্যটোত 'মই কৰিলোঁ' এই বাক্যটোৰ পদ দুটা। মই 'উদ্দেশ্য' আৰু কৰিলোঁ 'বিধেয়'। বাক্যটোত আসত্তি বিচাৰৰ প্ৰধান অঙ্গ দুটা হৈছে — 'মই কৰিলোঁ'। ইয়াত 'কৰিলোঁ' বুলি কোৱাৰ লগে লগে 'মই' নক'লেও প্ৰথম পুৰুষে যে কাৰ্যটো কৰিছে এই কথা বুজা যায়। 'মই' কৰ্তাপদৰ লগত 'কৰিলোঁ' ক্ৰিয়া পদৰ সম্পৰ্ক অতি ঘনিষ্ঠ আৰু দুয়োটা পদৰ অৰ্থগত যোগ্যতা আছে। ইয়াক কোৱা হৈছে অভিকেন্দ্ৰিক গঠন। এই বাক্যটিত 'মই' আৰু 'কামটো' দুয়োটা পদক উদ্দেশ্যৰ ভাগত ধৰিব পাৰি। ইয়াত 'মই'ৰ ঠাইত 'কামটো' বহুৱালেও বাক্যটোৰ অৰ্থ বুজাত অসুবিধা নহয়। বাক্যটোত 'কামটো' পদটো 'কৰিলোঁ' ক্ৰিয়া পদৰ লগত সম্পৰ্ক